

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ – ՍԵՒՐ (ՓԱՐԻԶ)

Յուլիս 9-ին ալ Մուրատեան վարժարանն ունեցաւ իր տարեկերճի հանդէսը հայ համայնքին ցնծութեան, և ոգեւորութեան մէջ աշակերտներուն՝ որոնք իրենց սիրելիներու ներկայութեան գոհունակութիւնը պիտի ունենային ցուցադրելու իրենց ամբողջ տարւոյ մը աշխատանքին առատ հոնձքը: Ժամը 4-ին թատերասրահն արդէն խառնած էր հայ և օտար հրաւիրեալներու բազմութեամբ՝ երբ հոն մուտք գործեց հանդիսապէս՝ Ծովակալ Մորնէ, Աէն և Ուազի փոխ-նահանգապետը, Ծով. Նախարարութեան զբաւեւեակի պետը Ժ. Բէքըյ՝ Սիւրիոյ նախկին Մարզպան և նախկին Ղեկաւոր, Զաւէն Ս., Իստանբուլ և Ռումանիոյ հիւպատոսները, Նանսէնեան Գրասեւնեակին քարտուղարը, Գերպ. Արաֆէն, Հ. Փուտուպար, Գարահէօղեան Հօմի տեսուչը խումբ մը սաներով և այլն, և այլն:

«Մարտեյեզ»-ն և «Իսամ փորտան»-ն վերջ Հազ. Զ. խանդավառ հարի գաղութում մաղթեց հիւրերուն՝ յարգանքի և երախտագիտութեան խօսքեր ուղղելով Զրանսական պետութեան՝ վարժարանիս և ամբողջ Հայ գաղութին հանգէպ ցոյց տուած հոգածութեան։ Պրն. Ժ. Բիբոյ մոգիւհ հոգեւորութեամբ ուրուագծեց իր առաքելութիւնն ի Սիւրիա 1918ին, ներբողելով Հայ ցեղին հոգեբանութիւնը թշուառութեան մէջ արի և յաղթող։ Ապա կոսիծի շէշտով ակնարկելով քաղաքականութեան մոլով դաւերուն՝ որ մեր արիւնքում դառն ուրացան՝ ան զգածուած յայտարարեց թէ «Մենք անողմէ ենք որ երբեք չեն մոռնար Հայկական Դատը, և այդ՝ Զրանսայի հաւմար սրբազան հարց մ'է։ Յիշեցէք Լեհաստանը, զայն ալ բամնեցին, մաս մաս ըրին գանազան ազգեր ու մենք տեսնք անոր յարութիւնը և թէ ինչպէս զարհուրելի անարդարութիւն մը վերացուեցաւ աշխարհէս։ Ուրեմն պարոններ, թող միանգամ ցմիշտ այս օրինակը կենդանի մնայ, և մենք չքեղ բաւերով չէ որ զայն կ'ուզենք կրկնել, զիտենք թէ բառերն յաճախ ոքքան զուրկ են իմաստէ, մենք ուզեցինք աւելին ընել, խղիւղեցինք կառավարութենէն որ ձեռք կարկառէր օգնելու մեզի, որպէս զի այստեղ փարիզի մէջ հաստատուէր ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՎՐՈՐՆ մը որ պիտի ըլլար կենդանի կորիզ մը, գործնական իրականացում մը հայութեան և որուն պիտի կապուէին աշխարհին բոլոր հայերը։ Աշխատանքի նախարարը մեզի ուղղած նամակի մը մէջ խորին համակրանք կը յայտնէ ու կը խտտանայ իր աշակցութիւնը։ Առեւտրական սենեակի նախագահն ալ մեզ ապահովցուց թէ սիրով պիտի ընդունի մեզ Առեւտրական սենեակի պաշտօնարանին մէջ թէ մեր նիստերը զումարելու և թէ մեր հանդիսաւոր բացումը կատարելու։ Պ. Պոնէ, Առեւտրական գատարանի նախագահը մեծ հաճոյքով ուզեց Հայ տնտեսական կեդրոնին հիմնադրի անունը կրել, քիչ ժամանակէն այս կորիզը, այս խմբաւորումը կեանք պիտի առնէ, և մօտերս նիստի մը մէջ ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՎՐՈՐՆԻՆ վերջնական հիմքեր պիտի նետենք։ Աշխարհին բոլոր հայերն ասկէ վերջ թող զիտան թէ փարիզի մէջ պաշտօնական կեդրոն մը կայ ուր կրնան զիմել գործի հաւմար, ստանալով զիւրութիւններ գործառնութեան, և ուր ստուգիւ հայկական երակը պիտի զարնէ։ Այսպէս, պարոններ, գաղափարը գործնական գետնի վրայ կը դրուի։ Կը խորհիմ թէ դուք ամէնքդ պիտի ուզէք սիրով ձեր գործակցութիւնը բերել որպէս զի զայն աւելի ընդհանրական, աւելի լայն և տարածուն ընէք իբրեւ հայրենասիրական և ազգային գործ մը, ասկէ վերջ զգալու և ապրելու համար հոս ինչպէս կը փափաքէիք ուրիշ հողի վրայ հիմնել...»։ Մինչ խեղայեղ ծափերը կը տեղային, Ժ. Բիբոյ, որ Ծովային Նախարար Պ. Ժ. Լէյիւ փոխանկարած էր անոր անակնկալ հիւանդութեան թան պատճառաւ, հաղորդեց Նախարարին և տիկնոջ սիրալիր զգացումները Հայ ազգին և մանաւանդ վարժարանին հանդէպ՝ որ իր գուրգուրանքին առարկան է։

Խոսք առաւ նաեւ Գեորգ Կրաֆէն, և զորոյն առջին փառքերը մեր ցեղին՝ որուն բեկորներուն Հանդէպ այնքան մարդասիրութիւն էր զոյց առած :

Դպրերու տարափէն վերջ՝ հանդարտ կը բարձրանար ջութակներու թրթռումով Ա. Տէր Ղեւոնդեանին «Կ'ողբայ Եայլեն», ուր թաւեղեղի մեներգը վերաւոր սոխակի մը քնարերգին պէս յանկուցիչ էր, այնքան վճիտ իր սրարգուծեան մէջ: Յաջորդեցին Սպենդիարեանի «Նրեւանի Էլժիւաններ», պատկերացնելով մեզի արեւոտ Հայաստանը՝ իր խորհրդապաշտ Ժողովրդեան հաւրապատ գոյնքով: Այդ գոյգ վարպետներէն վերջ լսեցինք տաղանդաւոր երգահան Գ. Ալեմշահի «Արեւելեան երանգներ»-նոր հելլենական թիւերը: Հոն իսկապէս կը շողշողայ արաբական ցեղախումբ մը տոնական ցնծութեան մէջ և հոյակապ երաժշտութիւնը կը բանայ բազմադունեան տեսարանը: Եւ այնուհետեւ ներգաշնակ համերգը, ահոր յանկարծակի քարացումը՝ անդլիական եղջիւրին սրնգային թովաքէքէ՝ որ ովասիսի խորէն կը կարկաճէ: Հուսկ, հէքեաթային տեսարանները կը ցնդին տեղի տալով անապատին՝ իր ահաւորութեան մէջ մտածկոտ: Ալեմշահի արգարեւ հարուստ է զգացումով ու ներշնչումով, որոնց վրայ կ'աւելցէ իր արուեստը այնքան մոգիչ, իրաւունք տալով Courrier Musical-ի զինք կոչելու «Հայոց խրեմսիս Գորշաբովը»:

Աշակերտներու կողմէն արտասանուած ջրանի մը գեղեցիկ կտորներէ վերջ հայ, ֆրանս., իտալ. և անգլ. լեզուներով, բեմ ելաւ վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Սահակ Վ. Տէր Սովետեան, որ շատ գեղեցիկ բաներ ըսաւ ազգապաշարման մասին, և գպրոցի գերազանց գերին՝ դպրութեան երեսնէ մէջ. Հեջաեց ծնողներու պարտականութիւնը իրենց զաւակներուն հանդէս, թէ ինչպէս միջնորդներն չեն որ տղան մը իրական Ժառանգութիւնը կը կազմեն, այլ կրթուած սիրտ մը և արդիւնաւոր միտք մը: — Վարժարանին անխոնջ ուսումնառակտը տեղեկատուութիւնն ըրաւ ու

սումասական տարեշրջանին՝ 60 է, ըստև, աշակերտներու թիւը, որոնց 53ը գէշերթօթիկ. բաժ-
նուած հինգ դասարաններու։ Խօսելով ուսուցիչներու մասին՝ 22 են ըստև, հայ, Փրանսացի,
անգլիացի եւ իտալացի, ընտրուած փարիզի պետական լաւագոյն ուսուցիչներէն։ Յետոյ հրա-
տարակեց մէն մի դասարանի առաջին հանդիսացող սաները՝ Ն. Մետրպեան Բ. դասարանէն, Լ.
Զատիկեան Գ. դաս.էն, վարժարանին փոքրիկ ասուլը Ժ. Տէր-Թովմասեան Դ. դաս.էն, Ս. Տա-
պալեան Ե. դաս.էն, Հ. Սարկաւազեան Զ. դաս.էն։ Հասարակաց շնորհակալութիւն յայտնեց
Ֆրանս., իտալ. Անգլ. պետութիւններուն, Նախարար Լէյկին, ողբ. երեսփ. Հանրի Լորէրին ըն-
տանիքին, Հ. Բ. Ը. Միլուքեան, Մ. Ռ. Ն. Ս. Միլութեան, Պր. Զ. Խանզատեանին, ողբ. բանա-
տանիքին, Հ. Բ. Ը. Որբերեանին ընտանիքին, Պր. Հրանտ-Սամուէլին եւն. որոնք թանկագին մրցանակներով
քաջապահեցին մեր սաները։ — Աշակերտներու երգչախումբը չորս լեզուներով յաջող կտոր-
ներ երգեց Կոմիտասէն, Վերաիէն, Վ. Տէստիէն։

Ծովակալ Մորենե, որտեղն ճարակասը, չուրժ ժամ մը մոգէց ունկնդիրները, մեր փառքէ-
րէն յետոյ յիշելով մեծ ազգային մէջ մեր կրածները․ պատմեց յուզիչ գրուածիւնը ճէպէլ -
Սուսայի պաշարութեամբնուն՝ որոնց ազատարարն էր եղած, ու կնքէց Ա․ Տօմէի նշանակալից խօս-
քով․ «Գերի ազգերը բրբ իրենց լեզուն կը պահեն՝ իրենց բանտի բանալիները ձեռքերնուն մէջ
ունին»։ Ուսկից վերջ, լուսաշողջող թատերաբեմէն՝ Հայկ․ տարագնէրու շուքով՝ «Կիլիկիա» երգ-
ունին»։ Ուսկից վերջ, լուսաշողջող թատերաբեմէն՝ Հայկ․ տարագնէրու շուքով՝ «Կիլիկիա» երգ-
ունին»։ Ուսկից վերջ, լուսաշողջող թատերաբեմէն՝ Հայկ․ տարագնէրու շուքով՝ «Կիլիկիա» երգ-
ունին»։ Ուսկից վերջ, լուսաշողջող թատերաբեմէն՝ Հայկ․ տարագնէրու շուքով՝ «Կիլիկիա» երգ-
ունին»։ Ուսկից վերջ, լուսաշողջող թատերաբեմէն՝ Հայկ․ տարագնէրու շուքով՝ «Կիլիկիա» երգ-
ունին»։

Ու այսպէս էլ ղերջանաւ Հանդէսը տողորդելով սասերուն սրտիս հէջ հէջը գաղցկիտ և բարւոյն, և օտարներուն մէջ՝ յարգանքը մեր ցեղին:

ՄԿՐՏԻԶ ՊԷՇԻՔԹԱՇԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻԻՐԱՍԵԱԿԸ

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻՆ ՄԷՁ - ՍԵՒՐ

Այն օրէն երբ Մուրատեան վարժա-
րանը կը վերաբացուէր Սէնի ասիերուն
վրայ, Մուրատ — Ռափայէլեան Նախկին
աշակերտաց ցիրուցան միութիւնը Փարիզի
մէջ՝ գայն որպէս իր սիրական բոյնը
կ'ընտրէր վերապրելու համար նախկին
երջանիկ օրեր՝ եղբայրութեան զրօշին տակ,
զոր տուած էին Միխիթարեան Հայերը և
որուն սրտառուէ և հոգեզմայլ արձագանգն
էր հնչած Մկրտիչ Պէշիքեմաշլեան Վոսիփորի
ասիերուն վրայ՝ շուրջ 90 տարին եր առաջ:

Միութեան հայեր, Մուրատեան վե-
րածին յարկ... կը մնար Պէշիքթաշեանի
անունն և յիշատակն ալ նորոգելու և ահա
որպէս յայտարար անոր ազգանունը գոր-
ծունէութեան և իրմէ ստեղծուած կըթական
բեմին՝ մեր Հայերն և Մ. Ռ. Ն. Աշակեր-
տաց Միութիւնը անցեալ տարի կանգնեցին
բեմական կոթող մը Պէշիքթաշեանի յիշ-
շատակին, և հուսկ նուիրական օր մը և
հանդէս մը անոր ծննդեան հարիւրամեա-
կին՝ այս տարի, Յունիս 25ին:

«Եղբայր եմք մեք»-ի սրբազան կոչը անիրիւ բազմութիւն մը հրաւիրած էր Մուրատեան վարժարան՝ Պէնիքթաշլեան թատերասրահի մէջ՝ փարիզահայ գաղութէն

մեծ ու պզտիկ, մտաւորական ու աշխատաւոր անխտիր:

Հանդէսը բացաւ Մ. Ռ. Ն. Աշակերտաց
Միութեան նախագահը՝ Պրն. Սինապեան՝
պարգևելով նախ օրուան հանդէսին նպա-
տակը, մատնանշելով Պէշիքթաշլեանի
գմայլելի տիպարն և ազգանուէր զաղա-
փարները՝ որուն ծնունդը պէտք է համա-
րիւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը։ Եւ այսպէս պահ-
մը երեւցաւ նաեւ այդ Միութեան հիմնա-
դիր ազգային անզուգական բարերար Պո-
ղոս Նուպար փաշայի հոգեւոյս յիշատակը,
և հասարակութիւնը երկու մեծ դէմքերուն
մէջ յարգեց հայ եղբայրութեան և օգնու-
թեան մեծ առաքեալները։ Ապա ծափերու
մէջ բեմ ելաւ օրուան պաշտօնական բա-
նախօսը՝ Պրն. Ա. Զօպանեան, որ ժամէ
մ'աւելի հմայեց իր ունկնդիրները, խօ-
սելով հմտօրէն և ցայտուն գծերու մէջ
պարգևելով բովանդակ հմայքն և անկեղծ
գեղեցկութիւնը Պէշիքթաշլեանի հոգւոյն,
իր վաստակաւորի կեանքին և զրական
հոգեշունչ նմոյշներով։

Խօսք ատաւ յետոյ նաեւ Մուրատեան
վարժարանի յարգելի տեսուչը՝ Հ. Սահակ
վ. Տէր Մովսէսեան, որ մեծապէս գնահա-

